

Rövşanə BƏHRƏMLİ

AMK-nın II kurs etnomusiqişünas magistr tələbəsi,
Elmi rəhbər professor Akif Quliyev
Email: m.rovshana95@mail.ru

İMADƏDDİN NƏSİMİ BU GÜN DƏ BİZİMLƏDİR

Adı dünyanın ölməz sənətkarları siyahısında şərəfli yer tutan, Azərbaycan dilini ədəbi-bədii dil səviyyəsinə yüksəldən, qüdrətli sənətkar İmadəddin Nəsimi bəşəriyyət üçün zəngin poetik irs qoymuşdur. Müstəsna əhəmiyyətə malik olan bu irs qədim köklərə və çoxəsrlik ənənələrə malik Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində xüsusi mərhələ təşkil edir. Mütəfəkkir şair İmadəddin Nəsimi həmçinin ilk türkdilli divanın müəllifidir.

Nəsimi irsinin Azərbaycan xalqının mənəviyyat xəzinəsində layiqli yerini tutması, ötən əsrin 70-ci illərində öz geniş fəaliyyəti ilə tarixi-mədəni dəyərlərimizə münasibətdə əsaslı dönüş yaratmış, ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır. Məhz ulu öndərin təşəbbüsü ilə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Nəsiminin anadan olmasının 600 illik yubileyi YUNESKO-nun tədbirləri siyahısına daxil edilmiş və 1973-cü ildə beynəlxalq miqyasda qeyd olunmuşdur. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, şairin anadan olmasının 600 illik yubileyi 1969-cu ildə qeyd olunmalı idi. Bunun obyektiv səbəbi vardır. Ulu öndər Heydər Əliyev 1969-cu ilin ikinci yarısında hakimiyyətə gəldiyi üçün Nəsimi kimi görkəmli şairin YUNESKO xətti ilə dünyaya miqyasında yubileyinin keçirilməsinə bir az gec, yəni 1973-cü ildə nail ola bildi. Həmin dövrdən etibarən Nəsimi irsinin və bütövlükdə Azərbaycan mədəniyyətinin daha əhatəli araşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

1973-cü ildə ssenari müəllifi İsa Hüseynov, quruluşçu rejissor Həsən Seyidbəylinin birgə yaradıcı səyi nəticəsində “Nəsimi” bədii filmi çəkilmiş və nəticədə Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənətində Nəsiminin yaddaqalan obrazı yaradılmışdır.

Yubiley çərçivəsində ölkəmizin paytaxtında Nəsiminin heykəli ucaldılmış, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Dilçilik İnstitutuna şairin adı verilmişdir. Şair və yazıçılarımız bu mövzu ilə əlaqədar bir sıra həm kiçik, həm də iri həcmli əsərlər ərsəyə gətirmişlər. Belə ki, xalq şairi Həbibin “Nəsimi” poeması xüsusi qeyd edilməlidir.

Nəsimi mövzusunun parlaq təzahürü bəstəkarların yaradıcılığında da əks olunub. Nəsimi obrazının təəcəssümü mövzusuna müraciət edən XX əsr Azərbaycan musiqisinin korifeyləri sırasında ilk növbədə dahi şairin anadan olmasının 600 illik yubileyi ərəfəsində “Nəsimi haqqında dastan” vokal-xoreoqrafik poemasını yaradan görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirovun adını qeyd etmək lazımdır. O, şairin faciəli taleyi ilə bağlı hadisələri real şəkildə canlandırmaq üçün milli bəstəkarlıqda ondan əvvəl heç kimin müraciət etmədiyi – orkestr musiqisi, rəqs və vokal ifa, həmçinin poetik sözlə vəhdət təşkil edən yeni bir janr yaratmışdır.

“Nəsimi haqqında dastan” vokal xoreoqrafik poemanın ilk tamaşası 1973-cü ilin sentyabrında şairin 600 illik yubileyinin bayram edildiyi günlərdə Azərbaycan Opera və Balet Teatrında baş tutur. Əsər dirijor Nazim Rzayev, rəssam Toğrul Nərimanbə-

yov, baletmeyster Nailə Nəzirova tərəfindən tamaşaya qoyulub. Baş rolları tanınmış artistlər Vladimir Pletnyov və Çimnaz Babayeva ifa etmişdir. Əsər ikinci dəfə Moskva şəhərində Böyük Teatrda YUNESKO-nun iştirakı ilə şairin 600 illik yubileyi tədbirləri çərçivəsində nümayiş etdirilib. Yüksək bədii dəyərə malik bu əsər Azərbaycan Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

“Nəsimi haqqında dastan” poeması Orta Əsrlər milli-bədii mənəvi mədəniyyətin dahi nümayəndəsinə münasibətin XX əsrin yaradıcı ziyalılarının ilham mənbəyi kimi təzahürü idi. Belə ki, bu əsərlə yanaşı digər görkəmli bəstəkarlarımız da həmin illərdə dahi şairin obrazını təcəssüm etdirən bir sıra musiqi əsərləri yaradır və konsert proqramlarında ifa olunur. Bu əsərlərə Cahangir Cahangirovun üçhissəli “Nəsimi” kantatasını, Azər Rzayevin orkestr, bas-tar və şeir ifası üçün Nəsimi simfonik poemasını, eləcə də Əziz Əzizlinin eyniadlı simfonik poemasını misal göstərmək olar.

Görkəmli bəstəkarımız Tofiq Quliyev 1973-cü ildə “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında rejissor Həsən Seyidbəylinin lentə aldığı “Nəsimi” tarixi kinofilminə öz dəstəxəttinə uyğun gözəl musiqi nömrələri yazıb. Belə ki, bəstəkar dərviş obrazını təcəssüm etdirmək üçün bir neçə vokal parçalardan istifadə edib. “Qafil oyan”, “İstəmə” vokal parçaları vasitəsilə dərvişlərin həyat tərzini işıqlandırılmış və bununla da tamaşaçıların diqqətini o dövrün mühitinə yönəldə bilmişdir. Onu da qeyd etmək ki, Tofiq Quliyev Azərbaycan musiqi mədəniyyətində dini ilahilərə müraciət edən ilk bəstəkarımızdır. Kinofilmdə respublikanın xalq artisti Zeynəb Xanlarovanın ifasında səslənən “Söylədi, yox-yox” vokal əsəri nəinki filmin bəzəyi oldu, bu nəğmə həm də ekrandan kənara çıxaraq estrada səhnəsinə gəldi və bir çox müğənnilərin repertuarında yer tutmağa başladı.

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin müdirlik siyasətini uğurla davam etdirən prezident İlham Əliyevin 2019-cu ili “Nəsimi ili” elan etməsi, dahi şairin həyat və yaradıcılığının öyrənilməsi, onun şəxsiyyəti və poeziyasına marağın dirçəlməsində yeni mərhələyə çevrildi. Şairin 650 illik yubileyi ilə əlaqədar bir çox silsilə tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Dahi şairin əzəmətli obrazı Azərbaycanın xalq artisti, bəstəkar Firəngiz Əlizadənin yaradıcılığında da xüsusi yer tutur. Bəstəkar xor, ifaçı və simfonik orkestr üçün “Nəsimi Passionu” əsərini yaradıb. Həmin əsərdə taleyi dəhşətli edamla başa çatan böyük şair və mütəfəkkirin keçdiyi ömür yolu müasir musiqinin dili ilə təqdim olunur. Əsərin maraqlı yaranma tarixçəsi vardır. Belə ki, Avropanın mədəniyyət təşkilatlarından biri olan “Amsterdam Royal Concertgebouw” müxtəlif dini baxışları olan görkəmli dünya bəstəkarlarına “Passion” janrında əsər yazmaq sifariş edir və təqdim olunan əsərləri səsləndirir. Belə bir sifariş Firəngiz xanıma da olunmuş və nəticədə 2017-ci ildə “Nəsimi Possion”-u ilk dəfə Amsterdamda məşhur ingilis dirijoru Martins Brabbinin rəhbərliyi ilə Hollandiyanın Kral Simfonik Orkestri və Klos Stokun xor kollektivi, vokal isə Almaniyanın Manheym Opera və Balet Teatrının solisti, Azərbaycan respublikasının xalq artisti Əziz Abdulla tərəfindən ifa edilmişdir. Nəsiminin qəzəlləri əsasında bəstələnmiş musiqi orijinalda Azərbaycan dilində səsləndi, eyni zamanda konsertin gedişində ekranda tərcümə olunmuş mətn nümayiş etdirildi. Bu, tamaşaçılara həm musiqini dinləmək, həm də mətnin dərin məzmununu anlamaq imkan verdi.

Nəsimi ili çərçivəsində 2019-cu ilin 28 sentyabr - 1 oktyabr tarixlərində həyata keçirilən tədbirlərdən biri də “Nəsimi festivalı”dır. “Nəsimi festivalı” – şeir, incəsənət, mədəniyyət festivalı olub, şüarı “Simadan Asimana” adlanır. Bu festival çərçivəsində Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professor müəllim heyətinin fəal iştirakı da təqdirə layiqdir. Festivalın təşkilatçısı Azərbaycan Milli Konservatoriyasının aparıcı əməkdaşlarından biri olan Cahangir Səlimxanovdur. “Nəsimi festivalı”nın proqramı zəngin və rəngarəng olub, Şirvanşahlar sarayı, Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi, Beynəlxalq Muğam Mərkəzi, Azərbaycan Milli Dövlət Akademik Teatrı, Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyası, Heydər Əliyev Mərkəzi, Şamaxı şəhəri və s. yerlərdə baş tutmuşdur. İlk dəfə olaraq məhz bu Festivalda AMK-nın “Milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi” elmi-təcrübi laboratoriyasında (rəhbəri – Məmmədali Məmmədov) hazırlanmış və bərpa olunmuş qədim musiqi alətlərindən ibarət “Əsrlərin sədası” ansamblı orijinal musiqi əsərləri ilə çıxış etmişdir.

Nəsimi ili çərçivəsində Azərbaycan Milli Konservatoriyasının “İctimai elmlər” kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hacı Firudin Qurbansoyun qələmə aldığı “İmadəddin Nəsimi” adlı monoqrafiyası da qeyd olunmalıdır. Bu monoqrafiya İslam təfəkkürü və mədəniyyəti kontekstində formalaşan mütəfəkkir şair İmadəddin Nəsimi poeziyasına yeni baxış kimi qiymətləndirilir.

Azərbaycan Milli Konservatoriyasının “Dirijorluq” kafedrasının professoru, əməkdar incəsənət xadimi Cəlal Abbasov və həmin kafedranın müəllimi, bəstəkar Sevinc Balabəyova da Nəsimi ilinə öz töhfələrini vermişdir. Bəstəkar Cəlal Abbasovun Nəsiminin qəzəllərinə bəstələdiyi “Könlüm pərişan” və “Rəvamıdır həbibim” romansları Respublikanın əməkdar artisti Afaq Abbasovanın ifasında səslənmişdir. Bəstəkar Sevinc Balabəyova isə Nəsiminin şeirləri əsasında “Soprano və fortepiano üçün vokal silsilə” bəstələmişdir. Bu vokal silsilə 4 romansdan ibarətdir. Nyu Yorkda Milli musiqi və Qlobal mədəniyyət Cəmiyyətinin təşkilatçılığı ilə 26 iyun 2019-cu il tarixində Azərbaycan şairi və filosofu İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinə həsr olunmuş “İki cahan” və 28 sentyabr 2019-cu ildə “Nəsimi dünyası” adlı konsertlərdə həmin vokal silsilənin birinci və ikinci romansları (“Təzə ay gördükdə dilbər”, “Ətrini duyuram çəməndən, güldən”) sopranoda Şenika Con Cordan və fortepianoda Nərgiz Əliyarovanın ifasında geniş auditoriyaya təqdim edilmişdir.

Bu il Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının 85 illiyinə həsr olunmuş Musiqi Festivalında müasir bəstəkarlarımızın Nəsiminin qəzəllərinə yazdığı musiqi əsərləri də səslənmişdir. Bu əsərlərdən Aliyə Məmmədovanın orqan, simli kvartet və soprano üçün “İşıqdan qopmuşlar” əsərini, Firudin Allahverdinin simli septet və xanəndə üçün “Hardadır yaradan” əsərini, Azad Zahidin “Mərhəbə” qəzəl romansını və s. adlarını qeyd etmək olar.

“Nəsimi ili”ndə ən uğurlu çıxışlardan biri də Azərbaycan əsilli tanınmış musiqiçi Sami Yusifin İmadəddin Nəsiminin “Sığmazam qəzəli” əsasında yaratdığı musiqi kompozisiyasıdır. Kompozisiya Nəsiminin 650 illik yubileyi münasibəti ilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin sifarişi əsasında hazırlanıb. Sami Yusif bu kompozisiyanı Bakıda Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən 43-cü sessiyanın açılış mərasimində canlı ifa edib. Əsəri solistlər Sami Yusif, Azərbaycanın əməkdar artisti Təyyar Bayramov, əməkdar mədəniyyət işçisi Samirə Əliyeva və əksəriyyəti Azərbaycan

can Milli Konservatoriyasının müəllim və məzunlarından ibarət olan xalq çalğı alətləri ansamblının müşayiəti ilə xor kollektivi ifa edib.

Azərbaycan xalqı yaşadığıca İmadəddin Nəsimi yaradıcılığına həmişə müraciət olunacaq və onun ölməz sənəti incəsənət xadimləri tərəfindən nəsildən-nəslə qorunub saxlanılacaq.